

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstellung) in Maldegem (Middelburg)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 17 juli 2017 tot voorlopige bescherming als monument van de Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstellung) in Maldegem (Middelburg);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 1 september tot en met 1 oktober 2017 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstellung) aantoonst;

Overwegende dat de Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstellung) als monument historische waarde bezitten die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde betonnen constructies die tijdens de Eerste Wereldoorlog werden opgetrokken als onderdeel van de *Hollandstellung*. De bunkers behoorden meer bepaald tot een steunpunt, *Stützpunkt Mauritz* genaamd, de ensemblewaarde is bijgevolg hoog. De bunkersite is vooral waardevol omwille van de manier waarop de site tijdens de oorlog werd gecamoufleerd. Een foto van het *Matrosen-Artillerie-Regiment* toont aan hoe er op de bunker een rieten dak werd geplaatst, met inbegrip van schoorstenen en hoe de muren beschilderd werden met valse ramen en deuren. Ook boven de open mitrailleurpostellingen werden rieten daken geplaatst op houten palen. De observatiepost lijkt op de foto niet gecamoufleerd, maar vermoedelijk diende dit nog te gebeuren. De constellatie van verdedigingswerken, zoals te zien op de historische foto, is vandaag de dag nog steeds gaaf bewaard, waardoor de historische contextwaarde heel hoog is. De verregaande camouflagemaatregelen tonen het belang aan dat het Duitse leger hechtte aan camouflage. Op die manier hoopte men dat de verdedigingswerken voor de vijand onzichtbaar bleven vanuit de lucht of vanaf Nederlands grondgebied.

De foto toont ook aan hoe de draadhindernissen rond het steunpunt bevestigd waren aan houten paaltjes. Dankzij deze foto kan aan de hand van de bewaarde site aangetoond worden hoe een Duits steunpunt van de *Hollandstellung* tijdens de oorlog gecamoufleerd en ingericht kon zijn, met bijkomende draadhindernissen.

De beschadigingen aan de zuidelijke toegang zijn het gevolg van artilleriebeschietingen tijdens de Tweede Wereldoorlog, en zijn dus ook historisch waardevol;

Overwegende dat de Duitse bunkers 'Stützpunkt Mauritz' (Hollandstellung) als monument architecturale waarde bezitten die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde betonnen constructies met een uiteenlopend ontwerp, gebaseerd op standaardontwerpen die door het *Marinekorps Flandern* meermaals werden toegepast. Door

het gebruik van standaardontwerpen hoopte men de bunkers sneller en efficiënter op te trekken. De typologie van de mitrailleurspost met open gevechtsstellingen komt het vaakst terug in de *Hollandstelling* tussen de kust en het Leopoldkanaal in Maldegem. Zeldzaam is het feit dat de houten binnendeuren in de bunker bewaard zijn met bijhorend hang- en sluitwerk, wat de authenticiteit verhoogt. De artillerie-observatiepost, eveneens gebaseerd op een standaardtype, bevat nog authentieke ijzeren elementen, die onder meer verwijzen naar de waarnemingsapparatuur die er gehanteerd diende te worden;

Overwegende dat de Duitse bunkers 'Stutzpunkt Mauritz' (Hollandstelling) als monument technische waarde bezitten die als volgt wordt gemotiveerd:

Als betonnen constructies, die specifiek voor militaire doeleinden werden opgetrokken. Deze betonnen constructies met hun bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als ondergrondse aard, getuigen van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokterde standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd;

Overwegende dat de Duitse bunkers 'Stutzpunkt Mauritz' (Hollandstelling) als monument culturele waarde bezitten die als volgt wordt gemotiveerd:

Als materiele getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, waarbij het gros van Vlaanderen door een vijandelijke mogendheid werd bezet. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Duitse bunkers 'Stutzpunkt Mauritz' (Hollandstelling), Langeweg zonder nummer in Maldegem (Middelburg), bekend ten kadaster Maldegem, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 508A (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Site bestaande uit een grote en kleinere bunker en bijhorende betonnen muurtjes en betonnen paaltjes (open gevechtsstellingen). Het beton is gegoten in een houten bekisting.

De grootste bunker aan westelijke zijde betreft een halfondergrondse betonnen constructie, met rechthoekig grondplan. Op het dak zijn vier betonnen uitstulpingen te zien, waarop de schoorstenen van het camouflagedak geplaatst waren. In de buitenmuren zitten op een regelmatige afstand rondom rond uitsparingen en ijzeren ringen.

Aan zowel de noordelijke als de zuidelijke zijde zit een toegang, waarlangs via een trap en geknikte gang de binnenruimte bereikt kan worden. De houten binnendeuren zijn nog aanwezig, evenals het ijzeren hang- en sluitwerk. In de gangen zit telkens een waterput ter hoogte van de toegang. In de andere muur zit een nis. In de zuidelijke gang en op een houten deur zijn er inscripties te ontwaren. In de binnenruimte zit aan westelijke zijde een rechthoekige opening. In de oostelijke muur zit een driehoekige uitsparing, met ijzeren stang. Tegen het plafond zitten driehoekige ijzeren elementen.

De observatiepost staat schuin geplaatst ten opzichte van de andere bunker en heeft een min of meer vierkant grondplan. Bij de toegang aan zuidwestelijke zijde zijn nog ijzeren elementen aanwezig. Aan noordoostelijke zijde zit een opening, met aan de buitenzijde een uitspringend betonnen platform onder deze opening. In het dak zit een vierkante opening, die via klimijzers bereikt kon worden. In deze opening zitten nog ijzeren elementen voor stoel en statief. Er zijn restanten van een betonnen omranding van deze opening.

Ten noorden van beide bunkers staat een betonnen paaltje met ijzeren pin. Ten zuiden van de bunkers is een betonnen muurtje met drie betonnen paaltjes terug te vinden.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming beoogt het behoud van de site met betonnen verdedigingswerken;
- 2° de algemene doelstelling van de bescherming is meer bepaald het behoud en de *instandhouding van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden*, waaronder de constellatie aan betonnen constructies met hun oorspronkelijke indeling en afwerking, inclusief de openingen en nissen in dak, muren en vloeren. Bijzondere aandacht moet besteed worden aan het behoud van houten deuren en ijzeren onderdelen, waaronder hang- en sluitwerk en de ijzeren elementen in de observatiepost. Ook historische inscripties dienen behouden te blijven. Er dient eveneens gestreefd te worden naar het behoud in situ van ondergrondse constructieve elementen en aansluitende militaire infrastructuur, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling;
- 3° de erfgoedwaarden van de bunkers en de leesbaarheid ervan zouden desgevallend versterkt kunnen worden door het verwijderen van niet-oorspronkelijke materialen, schroot, bouwafval en rommel op, tegen en in de betonnen post. Ook de spontane opslag van bomen en struiken zou omzichtig verwijderd kunnen worden. Aarde en grasbegroeiing, tijdens de oorlog aangelegd op het dak van de bunker, of mosbegroeiing op de muren, vallen hier niet onder;
- 4° het droog houden van de bunkers door gepaste maatregelen tegen waterinsijpeling met name het afdekken van eventuele openingen in het dak zonder de luchtcirculatie te wijzigen, bevordert de *instandhouding van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen*;
- 5° in voorkomend geval kan er gezocht worden naar maatregelen om grondwater in de bunker permanent te vermijden, in overeenstemming met de specifieke landschappelijke context;
- 6° conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor de blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de *instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton*, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie;
- 7° conserverende maatregelen voor houten onderdelen bevorderen de *instandhouding van de houten erfgoedelementen*. Het is wenselijk om de houten deuren opnieuw stevig in hun hengsels te plaatsen en door houtrot aangetaste delen te vervangen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
 - h) het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
 - i) het plaggen en het afvoeren van de plaggen.

Voor het interieur:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;

- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, **25 APR. 2018**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS